

Osmanlı Bilimi Araştırmaları, XVII/1 (2015): 89-100

GİRESUN KUDRET-İ MİYAH ELEKTRİK TÜRK ANONİM ŞİRKETİ NİZAMNAME-İ DAHİLİSİ (1925)

Çev. Şeref Etker*

Günümüzde, Doğu Karadeniz bölgesinde yapılan hidro-elektrik santrallerin (HES) ekolojik sistemlere etkileri tartışmalara yol açarken, bu alandaki erken girişimlerden biri olan ‘Giresun Kudret-i Miyah Elektrik’ üretimi projesi¹ ile ilgili bir yayımlanmamış bir belgeyi gündeme getirmeyi uygun gördük.

Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi’nin kuruluşu dönemin yerel basınından özetlenerek yayımlanmış² ve Bakanlar Kurulu onayı alıntılanmıştır.³ Şirketin sözleşmesini içeren *Dahili Nizamnamesi*⁴ ise daha önce ele alınmamıştır. Projenin diğer önemli parçasını oluşturabilecek, 1924 güzünde ‘bir Fransız mühendise’ hazırlatıldığı bildirilen teknik projesi ise henüz bulunamamıştır?

* Dr., PK 99, Kızıltoprak 34725, İstanbul. serefetker@gmail.com

¹ Şirketin adında geçen ‘kudret-i miyah elektrik’ *énergie hydroélectrique* karşılığı olarak kullanılmıştır. Nizamnameden (Mad. 6) belgelerin iki dilli olarak (Türkçe ve Fransızca) hazırlandığı anlaşılmaktadır. Giresun kentinin adı, elektrik şirketin nizamnamesinin yayımlandığı yıllarda ‘Gireson’ olarak da söylenip yazılmakta idi, bkz. dn. 16.

² S. Sarısaman, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayatı)*, İstanbul, 1999, Giresun Belediyesi Kültür yay. 4, s. 174-176 ‘Giresun’a elektrik getirilmesi’; S. Sarısaman, ‘Giresun basınına göre Cumhuriyet’in ilk yıllarında Giresun’da sosyal, kültürel ve ekonomik hayat,’ *Giresun Kültür Sempozyumu, 30-31 Mayıs 1998, Giresun, Bildiriler*, yay.haz. A. Yüksel, vd., Giresun Belediyesi yay., İstanbul, 1998, s. 93-94.

³ A. Yüksel, ‘Giresun’da Kudret-i Miyah Elektrik Şirketi’ne dair bir belge (1925),’ *Giresun Derg.*, sayı 238, Kasım 2007, s. 13 [*Giresun Tarihinden Sayfalar*, Giresun Valiliği yay., Giresun, 2009, s. 101-103]. BCA, nr. 030.18.1.1-13.17.15. Ayrıca bkz., *Türkiye Salon ve İlanat Gazetesi* (İstanbul), Birinci sene, sayı 11, Teşrinievvel 1341 Ekim 1925.

⁴ *Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi Nizamname-i Dahilisi*, [Giresun, 1925], 14x20 cm, 14 s.

كبرهسون قدرت مياه الكبري

تورك آنونيم شركتي نظامنامه داخليسى

برنجى فصل

شركتك تشكيلى و متصدى واسمى و مركزى بيانده در .
 برنجى ماده - قدرت مياهدن قوه الكترىقيه استحصال ايله شهر و قصبه لر
 داخنده اصول موضوعنه توفيقاً الكترىقيه تنويرات اجراسى و على العموم صنايعده
 استعمالى خصوصاتى اجرا ايتك اوزره زيردم محررين امضا

— ۱۴ —

هيئت جليله و كيله نك ۲۲ - ۳ - ۳۴۱ تاريخلى اجتماعنده قبول و توريكه
 جمهوريتى رياستنك تصديق عاليسنه اقتران ايدن « كبرهسون قدرت مياه الكترىق
 تورك آنونيم شركتى » نك اشبو نظامنامه داخليسى تصديق قانور .

Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi Nizamname-i Dahilisi'nin
 giriş ve sonuç bölümleri (s. 1, 14)

Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi Nizamname-i Dahilisi

Birinci Fasıl

Şirketin teşkili ve maksadı ve ismi ve merkezi beyanındadır

Birinci Madde – Kudret-i miyahdan kuvve-i elektrikiye istihsal ile şehir ve kasabalar dahilinde, usul-i mevzuuna tevfikan, elektrikle tenvirat icrası ve ael-umum sanayide istimali hususatını icra etmek üzere, zirde muharririn-i imza:⁵

Giresun Mebusu Hakki Tarık [Us]

Giresun Mebusu Hacı Ali Ağazade Musa Kazım [Okay] ve biraderi Hüseyin Necmi

Hacı Eminzade Emin Salim

Akif zade Fahri

⁵ Metindeki aile adları/lakaplarında geçen 'zade' bitişik; baba adıyla birlikte, 'oğlu' anlamına gelen yerlerde ayrı yazılmıştır, ör. Abdülhamid zade Doktor Eyüb Bey ve Kulaksızade Rahmi Beyler.

Hasan Yazıcızade Hüseyin ve şeriki İsmail
 Kölezade Mehmed
 Hacızade Tahsin ve biraderi Asım
 Hattatzade Ali Fehmi ve mahdumları
 Harnapazade Ahmed ve refiki Arslanzade Ahmed
 Bekir zade Abdullah
 Çobanzade Hafız Veysel ve biraderi Mustafa Hilmi
 Murtaza zade Katip Ahmet
 Tekbaşzade Abdülaziz
 Sütlaştzade Mustafa
 Hacı Zekeriya Kapudan zade Şükrü
 Abdülhamid zade Doktor Eyüb Sabri ve refiki Kulaksızzade Rahmi Beyler
 ile tertib ve ihracı ber-vech-i ati kararlaştırılan hisseler eshabı beyninde bir Türk
 Anonim Şirketi teşkil olunmuştur.

İkinci Madde – Şirketin ünvanı: *Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi* olacak ve tabiatı itibarile bilcümle muamelatı hakkında Türkiye Cumhuriyetinin kavanin ve nizam-ı hazıra ve müstakbesi tatbik edilecektir.

Üçüncü Madde – Şirketin merkezi Giresun olacaktır.

Dördüncü Madde – Şirketin müddeti, bazı esbattan kat veya temdid edilmedikce kırk seneden ibaret olacaktır.

İkinci Fasıll Sermaye ve hisse senedatı beyanındadır

Beşinci Madde – Şirketin sermayesi yetmişbeş bin Türk Lirasından ibaret olub, beheri beş Türk Lirası kıymetinde onbeş bin hisseye münkasımdır. Heyet-i umumiyenin işbu sermayeyi bir misli tezyide salahiyeti olacaktır. Tezyid-i sermayeye karar verildiği zaman Hükümete malumat verilecektir. Sermayenin bir mislinden fazla tezyidi evvel-emirde Hükümetin muvaffakatinin istihsaline mütevakıftır. Şirketin ihraç eyliyeceği hisse senedatının numuneleri kabl'el-ihrac li-ecl'it-tasdik Ticaret Vekaletine tevdi edilecektir.

Altıncı Madde – Şirket sermayesinin tamamı imza ve yüzde onu istihsal olunduktan sonra suret-i katiyede teşekkül etmiş addolunacak, ve hissedar yazılanlara tediye etdikleri meblağı mübeyyin muvakkat senedat verilecek ve sermayenin sülüsünün temininde eshab-ı yedinde bulunan senedat-ı muvakkate senedat aslile tahvil edilecektir. Şirketin hisse senedatının bir tarafı Türkçe ve diğer tarafı Fransızca lisanları ile tanzim olunacaktır. İstenilen cüz-i sermaye tamamen istifa edildikten sonra keyfiyet bir beyanname ile Ticaret Vekaletine bildirilecektir.

Yedinci Madde – Hissedarın malik oldukları hisseleri – Türkiye [Cumhuriyeti] tabiyetinden olmak şartile – ahire devr ve ferağ edebilirler. Ve bunların havale ve furuhtu Şirketin defterine kaydedilerek ziri bayi ile müşteri ve müdiratdan biri tarafından imza olunmakla icra olunacak ve keyfiyet havale ve furuhtu senede dahi zikr ve işaret kılınacaktır.

Sekizinci Madde – Hisse senetleri Şirket nazarında kabil-i inkisam değildir. Ve Şirket her hisse için bir sahib tanur. Bir hissedarın varis veya dayinleri hiçbir vesile ile Şirketin emval ve emlakinin taht-ı hacze vazını talep ve şirketin umur ve idaresine müdahale edemezler. Ve istifa-yı hukuk için Şirketin muhasebe defteri ile Heyet-i umumiyesinin kararını kabule mecburdurlar.

Dokuzuncu Madde – Müessisler la-akal ikiyüz hisse senedi mübayasını teahhüd ederler. Müessislerden vefat vukuunda vereseye intikal edecek hisseler, verese sagir ise vasi, reşid iseler – müessesin – mecmu hissesine mukabil bir kimse temsil edilir. Variseler kema-kan müessesin hisse-i musibesini alırlar.

Üçüncü Fasal Şirketin umur-i dahiliyesi beyanıdır

Onuncu Madde⁶

Onbirinci Madde – Şirketin umuru ve mesalihi Heyet-i umumiye tarafından mansub dokuz azadan mürekkeb bir Meclis-i idareye ihale olunur. Ve şu kadar ki, ilk üç sene müddet için teşkil olunacak Meclis-i idare azası müessisler tarafından tayin olunacaktır.

Onikinci Madde – Üç sene için tayin olunan azanın müddet-i memuriyetleri hitam bulduktan sonra, o Meclis-i idareye intihab olunacak azanın ilk teceddüdünde kura ile ve atiden sonra kıdem itibarile her sene üçü çıkarılarak yerlerine aheri intihab ve tayin kılınacaktır. Şu kadar ki, çıkan azanın tekrar intihabı caiz olacaktır.

Onüçüncü Madde – Meclis-i idarenin içtimaı icabı maslahata tabi olacak ise de, onbeş günde bir defa Şirketin merkezinde toplanması labüddür. Müzakeratın muteber olması la-akal nısfından yüzde bir ziyade azanın bizzat huzuruna menuttur. Meclis-i idarenin kararları hazır bulunan azanın ekseriyet-i arasile muteber olur. Tesavi-yi ara vukuunda keyfiyet içtima-yı atıye talik edilir. Ve anda dahi tesavi-yi ara vaki olursa mevzu-i bahs olan teklif reddolunur.

Ondördüncü Madde – Meclis-i idarenin müzakeratı zabıt defterine kayd olunur ve ziri reis ile hazır-bil-meclis bulunan aza tarafından imza edilir. Zabıtın sureti veya bir fıkra-i muhrecesi muteber olmak için reis veya vekili tarafından imza olunmak lazım gelür.

Onbeşinci Madde – İdare Meclisi azasından her birinin Şirketin yüz hisse senedine malik olması lazım gelür. Senedat-ı mezbure Şirketin sandığına tevdi olunacak ve bir azanın müddet-i memuriyetleri zarfında satılamıyacaktır. Bunlar üzerine furuhtu caiz olmadığı mübeyyin bir damga [v]urılacaktır.

Onaltıncı Madde – Meclis-i idare azasından bir veya birkaçının vefatı veya istifası vukuunda veya sair bir sebebden dolayı bir veya birkaç aza yeri münhal kalur ise, Meclis-i idare işbu yerlere muvakkaten aza tayin eyliyecek ve intihab-ı kati gelecek Heyet-i umumiye tarafından icra olunacaktır.

⁶ Basılı metinde Onuncu madde eksikti?

Onyedinci Madde – Meclis-i idare her sene azası meyanında bir reis ve bir reis vekili intihab eder. Ve reisin ve ya vekilinin gıyabında vekalet etmek üzere azadan birini tayin eyler.

Onsekizinci Madde – Azadan memalik-i ecnebiyede ikamet veya muvakkaten gaybubet edenler esna-yı müzakeratta kendülerine vekalet etmek üzere refiklerinden azadan birini tayin edebilirler. Şu kadar ki, vekalet edecek azanın kendi rey-i dahil olduğu halde ikiden ziyade rey-i olamayacaktır.

Ondokuzucu Madde – Meclis-i idare, Şirketin umur ve emvalinin idaresi için iktidar-ı tamma haizdir, ve hatta sulh olmak ve hakem tayin etmek salahiyetine dahi malikdir, ve Heyet-i umumiye arz olunacak hesabı tanzim ile tevzi olunacak temettuun mikdarını teklif eder. Meclis-i idarenin reisi gerek müddei ve gerek müdde-aleyh sıfatile huzur-i muhakemede bizzat veya bil-vekil Şirket namına mürafaada bulunur.

Yirminci madde – Meclis-i mevadd-ı mahsusa ve bir müddet-i muayyene için haiz olduğu iktidarı kısmen veya tamamen azasından bir veya birkaç zata bil-vekalet-i mahsusa ihale edeceği misüllü mesalih-i cariye için rüyet ve tesviyesi için hariçden dahi bir eya birkaç zatı vekil eyleyebilir.

Yirmibirinci Madde – Meclis-i idare azası hulasa-ı safiyeden kendilerine tahsis kılınacak hisseden başka meclisde hazır bulunacakları günler için hissedaran heyet-i umumiyesince takdir ve tayin edilecek bir ücret dahi ahz edeceklerdir.

Dördüncü Fasl

Heyet-i umumiye beyanındadır

Yirmikinci Madde – Suret-i muntazamada akd-i içtima eden Heyet-i umumiye, umum hissedaranın heyet-i mecmuası makamında bulunur.

Yirmüçüncü Madde – Heyet-i umumiye her sene Martı zarfında Şirketin merkezinde Meclis-i idarenin veyahud mezkur meclisin davete adem-i teşebbüsü halinde, Ticaret Vekaletinin davetile suret-i adiyede akd-i içtima eder. Bundan başka sermayenin yüzde yirmisine malik olanların talebi üzerine veyahud doğrudan doğruya Meclis-i idare ve mezkur meclisin imtinaı halinde, Ticaret Vekaleti icab eyledikçe suret-i fevkaladede olarak Heyet-i umumiye davet edebilir. Her sene Heyet-i umumiyenin içtimaı, nihayet yirmi gün akdem tahriren Ticaret Vekaletine ihbar ve bunu mutazammın olan istidanameye içtima edecek Heyet-i umumiyeye arz edilmek üzere ihzar edilmiş bulunan Meclis-i idare müfettiş raporları ve senelik plançonun⁷ birer sureti leffolacak ve heyet-i mezkure de canib-i vekaletden bir komiser hazır bulundurulabilecektir. Meclis-i idare ve müfettiş raporları senelik plançodan ve Heyet-i umumiye zabıtnamelerinden ve heyet-i mezkurede hazır bulunan hissedaranın esami ve mikdar-ı hisselerini mübeyyin cedavilden dörder nüshası Ticaret Vekaletine Heyet-i umumiyenin son içtima gününden nihayet bir ay zarfında gönderilecektir.

Yirmidördüncü Madde – Heyet-i umumiye vekaleten veya asaleten la-akal yirmi hisseye malik olan hissedarandan mürekkeb olacaktır. Heyet-i umumiyede gerek

⁷ Bilanço; metinde ‘planço’ ve ‘pilanço’ olarak yazılmıştır.

asaleten ve gerek vekaleten hazır bulunan hissedarının her yirmi hisse için bir rey olacak, ve şu kadar ki, bir hissedarın ikiden ziyade rey olamayacaktır.

Yirmibeşinci Madde – Davetnameler yevm-i içtimadan la-akal bir mah evvel Altıncı Maddede beyan edildiği vechile gazetelerle ilan kılınacaktır.

Yirmialtıncı Madde – Heyet-i umumiye, gerek asaleten ve gerek vekaleten şirket sermayesinin bir rubuna müsavi hisse senedatına malik hissedarlar hazır bulunur ise teşekkül etmiş addolunur. Heyet-i umumiyede hazır bulunacak hissedarının mutasarrıf oldukları hisselerin salıf üz-zıkr bir rubuna müsavi olub olmadığı anlaşılmak üzere hisse senedlerini on gün zarfında Meclis-i idare tarafından irae olunacak mahalle teslim etmeleri davetnamelerde ihtar olunacaktır. İşbu Heyet-i umumiyenin defa-i evveli içtimasında hazır bulunan hissedarının asaleten ve vekaleten hamil oldukları hisse senedatının mikdarı derece-i kifayede olmadığı halde Heyet-i umumiye ikinci defa olarak içtimaa davet edilir.

İşbu ikinci içtimada hazır bulunan hissedaran, hisselerinin mikdarı ne olursa olsun, birinci içtimada müzakere olunmasına karar verilmiş olan hususat hakkında icra-yı müzakerat edeceklerdir. Ve bu vechile cereyan edene müzakerat meri ve muteber olacaktır. Birinci içtima ile ikinci içtima beynindeki müddet yirmi günden dun ve bir mahdan efzun olamayacaktır ve ikinci içtimam davetnameleri on gün evvel ilan olunacaktır.

Yirmiyedinci Madde – Heyet-i umumiyeye Meclis-i idare Reisi riyaset eder ve Reis mevcut olmadığı halde Meclis-i idare azası içlerinden birini riyaset vekaletine intihab eylerler. Heyet-i umumiyede hazır olub en ziyade hisseye malik olanlardan ikisi rey toplamak hizmetini ifa eder. Heyet-i umumiye katibi, Reis ile rey toplamağa memur olanlar tarafından tayin olunur.

Yirmisekizinci Madde – Heyet-i umumiyede müzakere olunan hususata ekseriyet-i ara ile karar verilir. Müzakere olunacak mevadın cedavili Meclis-i idare tarafından tanzim edilir. İşbu cedvele dahil olacak mevad Meclis-i idarenin teklifatı ile hamil oldukları hisselerin bedeli şirket sermayesinin la-akal yüzde onuna baliğ olan hissedaran tarafından yevm-i içtimadan la-akal on gün evvel vuku bulacak teklifattan ibaret olacaktır.

İşbu cedvele dahil olmyan hususat Heyet-i umumiyede müzakerat olunamaz.

Yirmisdokuzuncu Madde – Heyet-i umumiye bilcümle hesabatın tedkiki için gerek hissedarandan ve gerek haricden bir vey müteaddid müfettiş tayin eder.

Otuzuncu Madde – Her sene akd-i içtima edecek olan Heyet-i umumiye şirketin umur ve mesalihine dair her sene Meclis-i idare tarafından takdim olunan layiha ile hesabata dair müfettiş tarafından verilen raporun kıraatini istima ve hesabatı led'el-müzakere ya kabul veya red eder ve hisse-i temettuu tayin eyler. Tebdili iktiza eden Meclis-i idare azasının yerlerine diğerlerini nasb eder ve şirketin bilcümle umur ve hususatı hakkında bil-müzakere karar-ı kati ita ve Meclis-i idarenin, icab eylerse iktidarını tevsi eyler. Fakat, Heyet-i umumiyede asaleten veya vekaleten şirket sermayesinin la-akal sülusanına müsavi hisseler mevcut olub bunların ekseriyet-i arası hasıl olmadıkca sermayenin tezyidine karar verilemez.

Otuzbirinci Madde – Heyet-i umumiyenin zabt olunan müzakeratı bir defter-i mahsusa kayd ve zir-i Heyet-i umumiye Reisi ile rey toplamağa memur olanlar ve katib tarafından imza edilür. Heyet-i umumiyenin her içtimaı hazır bulunan hissedarının esamisile ikametgahı ve her birinin hamil olduğu hisselerin mikdarını mübeyyin bir cedvel tanzim ile mevcut olanlar tarafından imza edilüb zabıt defterinin o günkü varakasına rabt ve talep vukuunda alakadarana tebliğ olunur.

Otuzikinci Madde – La-ecl'il-ihticac ibraz olunacak Heyet-i umumiyenin zabıt sureti veya fikarat-ı muhrecesi Meclis-i idare Reisi veya vekili tarafından imza edilür.

Otuzüçüncü Madde – Heyet-i umumiye tarafından işbu Nizamname ahkamına tevfiikan verilecek kararlar gaib olan veya muhalif-i reyde bulunan hissedarın için dahi mecburi'ül-icradır.

Beşinci Fasıll

Hesabat-ı seneviye müfredatı defteri beyanındadır

Otuzdördüncü Madde – Şirketin sene-i maliyesi kanunusaninin ibtidasından bedan ile kanunuevvelin sonuncu günü hitam bulur. Fakat, birinci sene-i maliye müstesna olarak Şirketin suret-i katiyede teşekkülü tarihi o senenin Kanunuevvelinin sonuncu günü beynindeki müddete şamil olacaktır. Meclis-i idare her sene nihayetinde şirketin matlubat ve divanatını havi bir defter-i umumi tanzim ve işbu defter ile muvazene defterini ve hesabı Heyet-i umumiyenin içtimaından kırk gün evvel müfettişlere irae ve tebliğ edecek ve Heyet-i umumiyenin hin-i içtimaında ona takdim eyliyecektir. Heyet-i umumiyeye dahil olmak salahiyetini haiz olan her hissedar mezkur defterleri ve hesabı mutalaa ve muayene edebilecektir.

Altıncı Fasıll

Temettuatın suret-i taksimi ve res'ül-mala mahsub akça beyanındadır

Otuzbeşinci Madde – Şirketin temettuat-ı safiye-i seneviyesinden, evvela bila-istisna hisselerin cümlesine faiz olarak bedel-i tesviye edilmiş sermayeye yüzde beş itasına kifayet edecek meblağ, ve saniyen ihtiyat akçesi teşkil etmek üzere temettuat-ı mezburenin yüzde on ifraz olunduktan sonra baki kalan kısmı suret-i atide taksim olunur.

Otuzaltıncı Madde – Heyet-i umumiye hisse senedatının her sene bir mikdar-ı muayyeni kura keşidesile tedavülden alınmak üzere hasılat-ı safiyeden her sene yüzde üç ifrazına karar verilebilir, ve şu halde kurası isabet eden hisse senedatı istirdad edilerek onların yerine birer *juisans*⁸ [intifa] hissesi verilecek ve bu yeni hisseler için kema-kan hisse-i temettu verilecek ve fakat faiz ita olunmayacaktır.

Yedinci Fasıll

İhtiyat akçesi [beyanındadır]

Otuzyedinci Madde – İhtiyat akçesi, otuzbeşinci madde mucibince temettuat-ı seneviyeden müfrez meblağın terakümünden teşekkül edecek ve mesarîf-ı fevkalade ve

⁸ *Action de jouissance*, için bkz. F. Yalvaç, *Bankacılık Terimleri Sözlüğü*, 3. bs., Ankara, Ekonomik Araştırma Merk. yay., 1996, s. 184-185.

gayr-i melhuzeye karşılık tutulacak, ve işbu akçenin mikdarı Şirket sermayesinin yüzde yirmibeşine müsavi bir raddeye balığ oldukda ihtiyat akçesi ifraz olunmayacaktır. Şu kadar ki, ihtiyat akçesi sermayenin yüzde yirmibeşine balığ oldukdan sonra ondan sarfiyat icrasile mikdarı nisbet-i mezkureden aşağı düşerse tekrar temettuatdan tevkifat icrasına mübaşeret olunacaktır.

Otuzsekizinci Madde – Hasılat-ı seneviye hisse başına yüzde beş faiz veya hisse-i temettu itasına kifayet etmediği takdirde noksanı ihtiyat akçesincen ikmal edilebilecektir.

Otuzdokuzuncu Madde – Şirketin inkıza-yı müddetinde bil-cümle teahüdatı ifa olunduktan sonra ihtiyat akçesi kaffe-i hissedaran beyninde taksim olunacaktır.

Sekizinci Fasl

Şirketin temdid-i müddet ve feshi ve kat-ı muamelatı beyanındadır

Kırkinci Madde – Meclis-i idare her ne vakit ve her ne sebeble olursa olsun Heyet-i umumiyye içtimaa davetle Şirketin müddetinin temdidine veya kat-i ile tasfiye-i muamelatına veyahud sair şirket ile birleşmesini teklif edebilir. Şu kadar ki, temdid-i müddet edilmesi veya icab ederse Şirketin sair şirket ile birleşmesi ve tahvilat ihracı ve işbu Nizamnamenin tadili maddeleri herhalde Hükümet-i Cumhuriyenin ruhsatına mütevakıftır.

Kırkbirinci Madde – Meclis-i idare Şirket sermayesinin üç rubu zayı olduğu halde Şirketin feshine veya devamına karar verilmek üzere Heyet-i umumiyye davet eder.

Kırkikinci Madde – Şirketin müddeti münkaziye oldukda veya müddeti tekmil olmaksızın fesh olunduktan içtima eden Heyet-i umumiye Şirketin tasfiye-i muamelat ve hesabatına karar verecek ve tasfiye-i hesap için bir veya birkaç memur tayin edecektir. Heyet-i umumiye, Şirketin mevcut olduğu zamanlarda olduğu gibi tasfiye-i hesap esnasında dahi iktidar ve salahiyetini istimale devam edecektir. Tasfiye-i hesaba memur olanlar Heyet-i umumiyenin kararı ve Hükümet-i Cumhuriyenin müsaadesile Şirket-i mefsubhanın hukuk ve senedat ve teahüdatını diğer bir şirkete veya aher bir kimseye devr-i ferağ edebilecektir. Tasfiye-i muamelatının hitamında tasfiye heyeti kati pılançoğu tanzim edüb fevkalade suretde içtimaa davet edilecek Heyet-i umumiyye tevdi ve tasfiye memurlarının beri'üz-zimme olduğu Şirketin mevcudiyetine katiyen nihayet verildiğini Ticaret Vekaletine ihbar ve gazetelerle ilan edecektir.

Kırküçüncü Madde – İşbu faslın havi olduğu maddelerde gösterilen hususata karar vermek üzere suret-i fevkaladede davet edilecek Heyet-i umumiyyede Şirket sermayesinin la-akal nısfına müsavi hisse senedatını havi hissedaran hazır bulunacak ise de, işbu ekseriyet temin edilemediği takdirde üç hafta sonra ikinci bir içtima akd edilecek ve bu içtimada rub-u sermayeye malik hissedaran mevcud bulunamaz ise, keza üç hafta zarfında diğer bir içtimaa akd edilir ve bu içtimada müzakere olunmasına karar verilmiş olan hususat hakkında icra-yı müzakerat edilecektir. Ve bu vechile cerayan edecek müzakerat meri ve muteber olacaktır.

Dokuzuncu Fası
Mevadd-ı müteferrika beyanındadır

Kırkdördüncü Madde – İşbu Nizamname-i dahili sureti Şirketin teşkiline Hükümetçe müsaade ita olunduktan sonra bir ay zarfında Dersaadet’de ceride-i resmiye ve diğer muteber bir gazete ile Şirketin muamelatı veya şubat-ı idaresi bulunan yerlerde ceraid-i resmiye ve saire ile aynen veya icmalen neşr olunacağı gibi Nizamname-i dahilide Hükümetin müsaadesile vuku bulacak her güne tadilat ve her senenin Heyet-i umumiye mukarreratı ve senelik planço suretleri dahi gerek Dersaadet, gerek taşrada ber-veçh-i muharrer ilan kılınacaktır.

Kırkbeşinci Madde – Şirket ihrac edeceği hisselerine sahip kaydı zımında neşr eyliyeceği tarifnamede, evvela Şirketin maksad-ı teşekkülü ve müddetini; saniyen müessislerin esamisini, salisen sermayenin miktarını ve suret-i tezyidini; rabian temettün suret-i taksimini, ve bu meyanda müessislere ve Heyet-i idare azalarına tahsis kılınacak mekadiri sarahaten derc ve beyan edecektir.

Kırkaltıncı Madde – Şirket, işbu nizamnameyi tab ve temsil etdirerek talib olanlara ita eyliyeceği gibi, elli nüshasını bir defaya mahsus olmak üzere Ticaret Vekaletine irsal edecektir.

Kırkyedinci Madde – Şirket, İstatistik İdaresince ita kılınacak numunesine tevfiikan her sene muamelatına dair bir cedveli tanzim ve Ticaret Vekaletine takdim eyliyecektir.

Kırksekinzi Madde – Ticaret Vekaleti, Şirketin Nizamname-i dahilisinden mütevellid hususat hakkında Şirket üzerinde murakabe hakkını haizdir.

Kırkdokuzuncu Madde – İşbu Nizamname-i dahiliye mugayyir hareket vukuu takdirinde Ticaret Vekaleti Şirkete verilen ruhsatnameyi bad’el-ihitar geriye alabilir.

Ellinci Madde – Şirket bilumum memurin ve müstahdimini Türklere intihab edecek ve ancak bazı ecnebi mütehasıs Şirketçe mevkuten istihdam olunabilecektir.

Heyet-i celile-i Vekilenin 22.3.341 [22 Mart 1925] tarihli içtimasında kabul ve Türkiye Cumhuriyeti Riyasetinin tasdik-i alisine iktiran eden *Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi*’nin işbu Nizamname-i dahilisi tasdik kılınur.

Ticaret Vekaleti
Ticaret Müdiriyyet-i umumisi

Ticaret Vekaleti vekili namına
Müsteşar
Vahid

3 Eylül 341 [1925] tarih ve 1854 numero ile Giresun Katib-i adliyesinden musaddaktır.

Sorular

Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi’nin, kuruluşu için Bakanlar Kurulu düzeyinde onay alınmasına karşılık, ‘Belediyeye ait bir

imtiyazın şirkete kullanılmaması ve kapasite anlaşmazlığı nedeniyle⁹ kısa sürede işlevsiz kalarak dağılması yeterli bir açıklama gibi görünmemektedir. Şirketin Dahili Nizamnamesinin ilk maddesinde yalnız şehir değil, ‘kasabalar dahilinde’ aydınlatma ve sanayi için elektrik üretimi yapılmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Hazırladığı varsayılan teknik projenin Belediyenin, en azından kent için öngördüğü koşulları karşılaması beklenirdi. Projeye önderlik eden Dr. Eyüp Sabri Bey’in, ‘[1924 yılı] Eylül ayı başında Fransa’dan bir mühendis getirterek proje hazırlattı[ğının]’ belirtilmesine karşın, yerel basında 1924 Ekim ayında sözkonusu proje için ‘bir Fransız mühendisle temasa geçildiğinin’ yazılması,¹⁰ Şirket kurucularının biraraya geldiği tarihte (10 Ekim 1924)¹¹ projenin henüz hazır olmadığını, fizibilite, kapasite, hidroloji vd. incelemelerinin sürdürüldüğünü göstermektedir. Sözü edilen – gerçekleştirilen ve uygulanamayan – teknik projeler incelenmeden Giresun kent merkezine elektrik getirilmesinin tarihçesi tamamlanamayacaktır.¹²

Yine, *Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi*’nin kurucuları arasında kentın milletvekillerinin bulunması, Nizamnamenin onaylanmasından ardından şirket sermayesinin sağlanmış olması,¹³ anlaşmazlığın elektrik dağıtım ve satışı ile ilgili bir protokol yanında, teknik güçlüklerden de kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir.¹⁴

⁹ ‘Belediye kendi hakkı olan elektrik imtiyazını şirkete devretmek için şehrin tamamının elektrik ile ilgili işlemlerinin bitirilmesini istemiş, fakat şirket sadece 8.000 mum kuvvetinde cereyan verebileceğini bildirmiştir.’ *Işık* (Giresun), nr. 152, 13 Nisan 1341 [1925] aktaran S. Sarısan, *a.g.m.*, s. 175.

¹⁰ ‘Şehrimizde elektrik,’ *Işık* (Giresun), nr. 106, 13 Teşrinievvel [Ekim] 1924, s. 1: Haberde, bir Fransız mühendisle temasa geçildiği, ancak Giresun’un yetiştirdiği bir genç olan ve Almanya’da eğitim gören İbrahim Bey’in çağırılarak, ecebi mühendislerle para verilmemesi arzu edilmektedir, O. Karaman, ‘Giresun basın tarihinden levhalar: *Işık* gazetesi,’ *Giresun Kültür Sempozyumu*, 30-31 Mayıs 1998, *Giresun, Bildiriler*, yay.haz. A. Yüksel, vd., Giresun Belediyesi yay., İstanbul, 1998, s. 120.

¹¹ *Işık* (Giresun), nr. 106, 13 Teşrinievvel 1340 [Ekim 1924], aktaran S. Sarısan, *a.g.m.*, s. 174.

¹² Anılan projeden 25 yıl sonra, Giresun’un Görele ilçesinde, Görele deresi üzerinde bir hidroelektrik santral yapılmıştır: ‘Görele’nin 950 senesinde işletmeye açılan hidro-elektrik santrali son günlere kadar ihtiyacı karşılamaktaydı... Şebeke ve enerji santralının takviyesi icab etmiştir. Şimdi, 150 beygirlik bir türbinle bu noksanlık giderilecektir.’ *Vatan* (İstanbul) *Giresun İlavesi*, 27.08.1952, s. 2. İki HES projesinin karşılaştırılabilir özellikleri olup olmadığı bilinmemektedir ?

¹³ *Yeşil Giresun*, nr. 7, 5 Teşrinievvel 1341 [Ekim 1925], aktaran. S. Sarısan, *a.g.m.*, s. 175.

¹⁴ Tirebolu ilçesi yakınlarındaki Harşit çayı üzerinde Doğan kent (Harşit) Hidroelektrik Santralının projesinde gözetilen sorunların başında akarsu kaynağının ‘debininin geniş limitler arasında değişmesi’ ve jeolojik yapı olmuştur: ‘Harşit çayı, taşkın mevsiminde önemli sürüntü maddesi taşımakta, özellikle 0.70-1.00 m.lik kaya blokları yuvarlanmaktadır. Yatakta blok taşların sürüklenmesi, bunların üzerini örttüğü kum çakılın harekete geçmesine sebep olmakta ve sürüntü maddesi yoğunluğunu birden arttırmaktadır. Bu durum, bütün Kuzeydoğu akarsularında genel bir özellik olarak göze çarpar.’ *Harşit Hidroelektrik Tesisleri Kat’i Projesi*, Devlet Su İşleri Gn. Md., Barajlar ve Hidroelektrik Santraller Dairesi, DSİ Mat., Ankara, 1964, s. v-vi. Ayrıca bkz., *Doğan kent Hidroelektrik Sualma Tesislerine Ait Araştırmalar*, K. Çeçen, vd., İstanbul, İTÜ İnşaat Fak. yay., 1973.

Giresun Belediyesi 1928’de kentte bir ‘Dizel Motörlü Elektrik Işık Ocağı’ kurmuştur.¹⁵

Motor gücüyle elektrik üretimi yanında, sugücü (*kudret-i miyah*) ile elektrik üretimi projesinin, çevre ilçelere de enerji sağlayacak ikinci bir kaynak olarak neden sürdürülmediği, cevaplanamayan bir başka sorudur.¹⁶

Cumhuriyetle birlikte yaygınlaşarak hız kazanan, kentlere ve çevre yerleşimlerine elektrik enerjisi sağlama projeleri, toplumsal yaşamın önceliklerini, ekonominin yapılanmasını, sermaye ve teknolojik bilgi birikimini¹⁷ sergiler niteliktedir. Bulunabilirse, Giresun ‘kudret-i miyah elektrik’ santralının teknik projesi başka karşılaştırmalar yapma olanağı da verecektir.

By-laws of the Giresun Hydropower Electric Company (est. 1925) on the Turkish Black Sea coast

Small scale water-powered electrical plants on the rivers of the Eastern Black Sea region of Turkey were among the first energy projects in the Turkish Republic. The Hydropower Electric Company established in Giresun in 1925, was a private venture aiming to produce electrical energy for the lighting of the town and the local industries. The by-laws of the company reflect the priorities and structure of the enterprise.

Key words: Turkey, electrification, hydroelectric plant, company by-laws, Giresun.

¹⁵ *Cumhuriyetin On Yılında Giresun Ticaret Odası, 1923-1933*, Giresun, Giresun Ticaret ve Sanayi Odası yay., 1933, s. 282.

‘Dizel motörlü elektrik ışık ocağı’ yapıldığı yıl: 1928 [Yer: Saytaş Kilisesi, açılışı: 17 Ocak 1929]

Muharrik kuvveti: Deutz

Elektrik müvellidi: Bergmann

Adet: iki

Beygir kuvveti: 150

Takat yekunu: 300

Ceryan: 3 saffalı mütnavip [mütenavib]

Volt: 380-220

Elektrik santrali: 1

Transformatör: 4

Yüksek tevettür volt: 6.000

Aynı bilgi, Hassan Halet [Işıkpınar], *L’Industrie électrique et les ressources motrices de la Turquie*, İstanbul, Imp. Tsitouris Frères (Çituri Biraderler), 1932, s. 36-37, Tablo 24’te verilmiştir.

¹⁶ ‘Giresun şehrinde elektrik,’ *Cumhuriyet*, no. 1718, 17 Şubat 1929, s. 1 (resim). ‘Ahiren tesis edilen elektrik fabrikasının resmi küşadı icra edilmiş ve şehrin elektrikle tenvirine başlanmıştır. Bundan dört sene evvel kasabanın elektrikle tenviri için bazı tüccar tarafından bir şirket teşkiline teşebbüs edilmiş ise de, her nedense bu teşebbüs akim kalmıştır.’ Gazete haberinden elektrik santralının yapımında Milletvekili Musa Kazım Bey’in rolü olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁷ Dr. Eyüp Sabri Bey ile 1920’lerde Almanya’da mühendislik eğitimi gördüğü belirtilen Giresunlu İbrahim Bey’in yaşamöyküleri de konuya bir ölçüde aydınlık getirebilecektir.

**Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi
Nizamname-i Dahilisi (1925)**

Cumhuriyet döneminde Doğu Karadeniz bölgesinin akarsuları üzerinde elektrik santralleri kurma projelerinden biri ‘Giresun Kudret-i Miyah Elektrik Türk Anonim Şirketi’ne aittir. Teknik projesinin 1925 yılında hazırlandığı bildirilen girişim başarısız olmuştur. Şirketin Dahili Nizamnamesi, girişimin belirli özelliklerini ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Türkiye, elektrifikasyon, hidroelektrik santrali, Şirket tüzüğü, Giresun.